

TALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 28/2012 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmasta Horisontti 2020 sekä sitä täydentävistä ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi, neuvoston päätökseksi ja neuvoston asetukseksi (Horisontti 2020)

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yritysten kilpailukykyä ja pieniä ja keskisuuria yrityksiä koskevan ohjelman perustamisesta

Valtioneuvoston selvitys ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin perustamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 294/2008 muuttamisesta sekä ehdotuksesta Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin (EIT) strategisesta innovaatio-ohjelmasta: EIT:n toimet innovatiivisen Euroopan edistämiseksi

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 17 päivänä helmikuuta 2012 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmasta Horisontti 2020 sekä sitä täydentävistä ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi, neuvoston päätökseksi ja neuvoston asetukseksi (Horisontti 2020) (U 5/2012 vp) käsiteltäväksi suureen valiokun-

taan ja samalla määrännyt, että talousvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Eduskunnan puhemies on 28 päivänä helmikuuta 2012 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yritysten kilpailukykyä ja pieniä ja keskisuuria yrityksiä koskevan ohjelman perustamisesta (U 11/2012 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrän-

nyt, että talousvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Suuri valiokunta on 22 päivänä helmikuuta 2012 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen Euroopan innovaatio- ja teknologia-instituutin perustamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 294/2008 muuttamisesta sekä ehdotuksesta Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin (EIT) strategisesta innovaatio-ohjelmasta: ETT:n toimet innovatiivisen Euroopan edistämiseksi (E 11/2012 vp) talousvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- teollisuusneuvos Petri Lehto ja strateginen johtaja Mari Pantsar-Kallio, työ- ja elinkeinoministeriö
- opetusneuvos Petteri Kauppinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Hannu Kempainen, Tekes — teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus

- tutkimusjohtaja Pekka Ylä-Anttila, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- johtaja Ritva Dammert, Aalto-yliopisto
- vararehtori, professori Taina Pihlajaniemi, Oulun yliopisto
- pääjohtaja Heikki Mannila, Suomen Akatemia
- johtaja Henri Grundstén, Suomen Teollisuus-sijoitus Oy
- asiantuntija Janica Ylikarjula, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- toimitusjohtaja Kari Häyrinen, Finpro ry
- hallituksen puheenjohtaja Timo Kivi-Koskinen, Suomalaisten Keksijöiden Tukiyhdistys ry
- johtava asiantuntija Timo Hämäläinen, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Suomen Yrittäjät
- Teknologian tutkimuskeskus VTT (U 5/2012 vp)
- Perheyritysten liitto ry (U 11/2012 vp).

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

U 5/2012 vp

Horisontti 2020 -ehdotuskokonaisuus sisältää:

— ehdotuksen Horisontti 2020 -puiteohjelmasta (KOM(2011) 809), jossa esitetään sen yleiset tavoitteet, perustelut ja unionin lisäarvo, rahoituspuitteet ja valvontaa koskevat säännökset sekä seuranta ja arviointi

— ehdotuksen erityisohjelmasta (KOM(2011) 811), jolla Horisontti 2020 -puiteohjelma pannaan täytäntöön ja jossa esitetään sen toteutussäännöt ja toteutettavien toimien sisältö pääpiirteissään

— ehdotuksen osallistumista ja tulosten levittämistä koskevista säännöistä (KOM(2011) 810), jossa esitetään rahoitustavat ja kustannusten korvaaminen, osallistumista koskevat ehdot,

valinta- ja avustuksenmyöntämisperusteet sekä tulosten omistusoikeutta, hyödyntämistä ja levittämistä koskevat säännöt

— ehdotuksen (KOM(2011) 812), joka koskee Euratomin perussopimuksen nojalla toteutettavaa Horisontti 2020 -puiteohjelman osaa.

Horisontti 2020 -puiteohjelmaan on yhdistetty EU:n tutkimuksen 7. puiteohjelma (2007—2013), kilpailukyvyyn ja innovoinnin puiteohjelman (CIP, 2007—2013) innovaatio-osio ja Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin (EIT) toimet.

Puiteohjelman tavoitteena on tukea Euroopan kilpailukyvyyn parantamista, kasvua ja työpaikkojen syntymistä. Eurooppa 2020 -strategian tavoitteiden eli älykkään, kestävä ja osallistavan kasvun saavuttaminen edellyttää vahvaa investointia tutkimukseen, innovaatioihin, koulutukseen ja oppimiseen eri muodoissaan. Puiteohjel-

ma tulee olemaan myös Innovaatiunioni-lippulaivahankkeen toimenpiteiden rahoituksen pääasiallinen EU-tason instrumentti. Puiteohjelmalla tuetaan myös eurooppalaisen tutkimusalueen (ERA) toteuttamista.

Ohjelman kesto on seitsemän vuotta. Tänä aikana tapahtuviin merkittäviin taloudellisiin tai poliittisiin muutoksiin tulee voida vastata ja siksi relevanssin varmistamiseksi ohjelman painopisteitä ja resurssien jakoa tulee komission mukaan voida tarkastella joustavasti. Tästä syystä ehdotukseen sisältyy joustolausekkeita. Euratom-perustamissopimukseen perustuvan ydinenergia-alan puiteohjelman kesto on viisi vuotta (2014—2018).

U 11/2012 vp

Yritysten ja pienten ja keskisuurten yritysten kilpailukykyohjelmassa (lyhenne "COSME", Programme for the Competitiveness of enterprises and SMEs) toteutettavien toimenpiteiden tarkoituksena on a) parantaa yritysten, etenkin pienten ja keskisuurten yritysten, kilpailukykyä ja kestäväää toimintaa EU:n alueella, b) edistää yrittäjyyttä ml. erityisryhmien yrittäjyys, c) parantaa pk-yritysten rahoituksen saatavuutta pääomasijoitus- ja takausinstrumenteilla ja d) parantaa pk-yritysten markkinoillepääsyä sekä EU:n alueella että kolmansissa maissa. Ohjelman toteuttamisella vaikutetaan myös vähähiilisen ja resurssitehokkaan talouden edistämiseen.

Ohjelman budjetti olisi ehdotuksen mukaan 2,522 miljardia euroa, josta noin 1,4 miljardia allokoitaisiin rahoitusinstrumentteihin. (COSME-ohjelmassa budjetti on ilmoitettu nykyhetken hintatason mukaan. Monivuotinen rahoituskehys taas on laadittu vuoden 2011 hintatason mukaan, ja siinä COSME-ohjelman budjetti on 2,38 miljardia euroa.) Kyseessä on siis varsin pieni ohjelma (vrt. Horisontti 2020 -ohjelman suuruusluokka yhteensä noin 80 miljardia euroa, jonka tietyistä osista 15 % eli arviolta runsaat 8 miljardia euroa on tarkoitus allokoida pk-yrityksille). Yritysten rahoitukseen olisi tämän mukaan COSME-ohjelmasta käytettävissä

keskimäärin 200 miljoonaa euroa vuosittain ohjelman aikana.

Edellä mainitun kohdan a) mukaiseen toimintaan kuuluu yritysten toimintaympäristön parantaminen, mm. jäsenvaltiotasolla toteutettavien kilpailukykyä lisäävien toimenpiteiden johdonmukaisuuden ja yhtenäisyyden edistäminen sekä informaation lisääminen unionitasolla mm. benchmarkkauksen, parhaiden käytäntöjen vaihdon ja pk-yrityspolitiikan kehittämisen muodossa. Tähän voivat kuulua myös aloitteet, joilla kiihdytetään uusien poikkisektoraalisten alojen kehitystä ja niillä toimivien yritysten kilpailukykyä. Kilpailukyvyn kehittämistä toteutetaan Small Business Actin ja Eurooppa 2020 -strategian tavoitteiden mukaisesti.

Yrittäjyyden edistämiseen (ed. kohta b) liittyen ohjelmalla tuetaan mm. yrittäjyysosaamisen ja yrittäjyyteen liittyvien asenteiden kehittämistä ml. uudet yrittäjät, nuoret ja naiset sekä edistämällä uuden yrittäjyyden mahdollisuuksia epäonnistumisen (konkurssin) jälkeen. Esimerkkeinä tämän kohdan mukaisesta toiminnasta ovat mm. yrittäjille suunnattu vaihto-opiskeluohjelma Erasmus for Entrepreneurs ja yrittäjyyskoulutusta tukevat hankkeet.

COSME-ohjelman suurin budjettipanostus kohdistuu pk-yritysten rahoitusmahdollisuuksien parantamiseen. Käytettävissä olisi sekä pääomasijoitusinstrumentti että takausinstrumentti. Rahoitus toteutettaisiin, kuten CIP-ohjelmassakin, Euroopan Investointipankin ja Euroopan Investointirahaston välityksellä. Nämä ohjaisivat rahoituksen edelleen välittäjäorganisaatioiden (esim. rahastot, takuulaitokset) kautta yrityksille. Tähän liittyen komissio myös kehittäisi toimenpiteitä rajat ylittävien ja useampia maita käsittävien rahoitusmallien luomiseksi ja edistämiseksi.

Markkinoillepääsymahdollisuuksien parantamisen osalta keskeinen toimenpide on Enterprise Europe Network -verkoston ylläpitäminen (Enterprise Europe Network on Euroopan komission vuonna 2008 käynnistämä noin 50 maassa toimiva asiantuntemusta ja kansainvälistymispalveluita pk-yrityksille tarjoava verkosto). Ohjelmalla voidaan tukea myös muita

toimenpiteitä edistämään pk-yritysten pääsyä yhtenäismarkkinoille. Ohjelmalla voidaan tukea myös yrityksiä kolmansien maiden markkinoilla ja kansainvälistä teollista yhteistyötä (esimerkkinä tästä komission perustama EU-Japan Centre for Industrial Co-operation) sekä vahvistaa yrityksiä standardien ja ipr-osaamisen osalta määrätyillä markkina-alueilla (esimerkkinä Kiinassa toimiva China IPR SME Helpdesk).

E 11/2012 vp

Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutti (EIT) perustettiin maaliskuussa 2008 Euroopan parlamentin ja EU:n neuvoston asetuksella (EY 294/2008). EIT:lle on osoitettu 308,7 miljoonan euron rahoitus EU:n budjetista vuosille 2008—2013. EIT:n koulutus-, tutkimus- ja innovaatio-toiminta järjestetään osaamis- ja innovaatioyhteisöissä (Knowledge and Innovation Communities, KICs), joissa on mukana korkeakouluja, tutkimuslaitoksia ja yrityksiä vähintään kolmesta EU-maasta. EIT:n kolme ensimmäistä osaamis- ja innovaatioyhteisöä valittiin vuonna 2009, ja niiden aihealueet ovat ilmastomuutos, kestävä energia ja tulevaisuuden tietoyhteiskunta. Suomi on mukana tulevaisuuden tietoyhteiskunnan osaamis- ja innovaatioyhteisössä, joka koostuu kuudesta yksiköstä (Berliini/Saksa, Eindhoven/Hollanti, Pariisi/Ranska, Tukholma/Ruotsi, Trento/Italia sekä Helsinki ja Otanemi/Suomi). Suomen yksikön keskeiset toimijat ovat Aalto-yliopisto, VTT ja Nokia Oyj.

EIT:n perustamisasetuksen mukaan EIT:n tuli laatia komissiolle kesäkuun 2011 loppuun mennessä luonnos EIT:n strategisesta innovaatio-ohjelmasta. Innovaatio-ohjelmassa määritellään EIT:n prioriteettialat sekä arvio EIT:n vaikutuksista ja lisäarvosta vuoden 2013 jälkeisellä EU:n rahoituskehyskaudella sekä arvio EIT:n tulevista rahoitustarpeista ja -lähteistä. Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyvät EIT:n strategisen innovaatio-ohjelman komission ehdotuksesta.

Komissio on järjestänyt julkisen kuulemisen EIT:n tulevaisuudesta sekä riippumattoman arvioinnin EIT:n toiminnasta. Komissio antoi ehdotuksen EIT:n asetuksen muuttamisesta sekä

EIT:n strategisesta innovaatio-ohjelmasta marraskuussa 2011 osana EU:n tutkimus- ja innovoinnin puiteohjelman (Horisontti 2020) lainsäädäntöehdotuksia. Horisontti 2020 -ohjelma tulee sisältämään nykyiset kolme EU:n rahoitus-instrumenttia eli tutkimuksen puiteohjelman, kilpailukyvyyn ja innovoinnin puiteohjelman innovaatiotoimet sekä Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin.

Valtioneuvoston kanta

U 5/2012 vp

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti Horisontti 2020 -puiteohjelmaa koskevaan ehdotus-kokonaisuuteen. Valtioneuvoston mielestä ehdotukset ovat Eurooppa 2020 -strategian ja sen lippulaivahankkeiden, erityisesti Innovaatiounioni-lippulaivahankkeen ja EU:n digitaalisen agendan, sekä kestävä kehityksen tavoitteiden mukaisia. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa tukemalla voidaan vahvistaa kestävä talouskasvun edellytyksiä, työllisyyttä ja koko EU:n kilpailukykyä sekä yhteiskunnallista kehitystä. Edellytyksenä kuitenkin on, että voimavarat kohdennetaan tarkoituksenmukaisella ja vaikuttavalla tavalla todellisen lisäarvon luomiseksi EU-alueen laajuisesti.

Valtioneuvoston mielestä tutkimuksen ja innovaatioiden puiteohjelmasta rahoitettavan toiminnan tulee perustua korkeaan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan laatuun. Tämän rinnalla on painotettava toiminnan vaikuttavuutta Euroopan taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen kehitykseen sekä eurooppalaisen lisäarvon synnyttämistä.

Valtioneuvosto tukee EU:n tutkimus- ja innovaatorahoituksen kokoamista yhteen ohjelmaan toiminnan vaikuttavuuden parantamiseksi ja hallinnon yksinkertaistamiseksi. Valtioneuvosto pitää komission ehdottamaa kolmen pilarin rakennetta kannatettavana. Puiteohjelman pilareiden painotukset tukevat hyvin kestävä kasvua, tuottavuutta, uuden tiedon ja innovaatioiden syntymistä sekä merkittävimpien yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemista. Valtioneu-

vosto korostaa sitä, että eri pilareiden välinen vuorovaikutus tulee varmistaa ja niiden tulee täydentää toisiaan.

Valtioneuvosto pitää hyvänä komission ehdotusta, jonka mukaan ohjelma sisältää sekä tutkija- ja yrityslähtöistä että yhteiskunnan haasteista lähtevää tutkimus- ja innovaatiotoimintaa. Ohjelman painopisteet on valtioneuvoston mielestä pääosin määritelty tarkoituksenmukaisesti ja olennaisia kilpailukykyyn ja haasteisiin liittyviä seikkoja on otettu huomioon. Painopisteiden yksityiskohtia on joiltakin osin valtioneuvoston mielestä vielä tarpeen tarkastella. Valtioneuvoston mielestä on tärkeää säilyttää tietty joustavuus sekä sisältöjen että toimeenpanovälineiden osalta.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä koulutus-, tutkimus- ja innovaatiotoiminnan eli osaamiskolmion yhteyksiä. Näiden välistä synergiaa tulee vahvistaa aiempaa vaikuttavamman politiikan aikaansaamiseksi. Tätä tavoitetta tuetaan muun muassa kehittämällä edelleen Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin toimintaa.

U 11/2012 vp

Valtioneuvosto kannattaa yleisesti toimia yritysten ja etenkin pk-yritysten kilpailukykyyn ja kasvuedellytysten parantamiseksi. COSME-ohjelman taustalla olevat ongelmat ovat aitoja ja siten myös ohjelman tavoitteet ovat kannatettavia.

COSME-ohjelma erillisenä pk-yrityksiin keskittyvänä ohjelmana on kuitenkin volyymiltaan varsin pieni. Tulevaisuuden kilpailukyky perustuu suurelta osin innovaatioihin, minkä vuoksi valtioneuvosto korostaa ohjelman toteuttamisessa yhteistyötä ja koordinoitua Horisontti 2020 -ohjelman kanssa ottaen huomioon, että ohjelmärahoitusten yhteiskäyttö on ohjelmiin kirjattuna tavoitteena ja että Horisontti 2020 -ohjelmärahoituksesta 15 % on tarkoitus osoittaa pk-yrityksille. Valtioneuvosto korostaa myös ohjelman rajat ylittävää yhteistyötavoitetta sekä ohjelman toteuttamiseen ja hallinnointiin liittyvien menettelyjen mahdollisimman pitkälle menevää keventämistä ja yksinkertaistamista.

E 11/2012 vp

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan koulutus- ja tutkimus- sekä innovaatiotoimintaa tukemalla voidaan vahvistaa EU:n talouskasvua, työllisyyttä, kilpailukykyä ja yhteiskunnallista kehitystä. Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmaa (Horisontti 2020) koskevaan ehdotuskokonaisuuteen, johon liittyvät Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituuttia koskevat kehittämis ehdotukset. Ehdotukset ovat Eurooppa 2020 -strategian ja sen lippulaivahankkeiden sekä niitä toteuttavien innovaatiokumppanuuksien (European Innovation Partnerships) tavoitteiden mukaisia. Valtioneuvosto tukee EU:n tutkimus- ja innovaatorahoituksen kokoamista yhteiseen ohjelmaan toiminnan vaikuttavuuden parantamiseksi ja hallinnon yksinkertaistamiseksi.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että koulutus-, tutkimus- ja innovaatiotoiminnan (osaamiskolmion) yhteyksiä vahvistetaan aiempaa vaikuttavamman politiikan aikaansaamiseksi. Tätä tavoitetta tukee Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin toiminnan edelleen kehittäminen.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti komission ehdotukseen lisätä tutkimus- ja innovaatiotoiminnan osuutta EU:n talousarviossa. EU:n vuosien 2014–2020 rahoituskehyspäättöksen valmistelu on kuitenkin vielä kesken, ja tämän vuoksi Horisontti 2020 -puiteohjelmalle ehdotettuun määrärahasoon, johon sisältyy Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin rahoitus, otetaan kantaa myöhemmässä vaiheessa, kun Suomi on muodostanut kannan kehysehdotuksen kokonaistasoon. Rahoituksen jakoa tulee tarkastella neuvottelujen edetessä puiteohjelman ja Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin sisällöllisen kehityksen valossa.

Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutti on edelleen toiminnan alkuvaiheessa, ja valtioneuvosto pitää tärkeänä sen tukemista puiteohjelman rahoituksen kautta. Euroopan innovaatio- ja teknologia-instituutin rahoitusta ehdotetaan nostettavan merkittävästi. Tarkoituksena on tukea nykyisiä kolmea osaamis- ja innovaatioyhteisöä 1,7 miljardilla eurolla ja käynnistää kolme uutta osaamis- ja innovaatioyhteisöä (ikään-

tyminen, tulevaisuuden elintarvikkeet, raaka-aineet) vuonna 2014 ja osoittaa niille 1 miljardin euron rahoitus. Seuraavat kolme osaamis- ja innovaatioyhteisöä, joiden alustavat aihealueet ovat valmistusprosessit, turvalliset yhteiskunnat ja kaupunkien liikennetkaisu, käynnistettäisiin vuonna 2018 ja niille osoitettaisiin 260 miljardia euroa riippuen Horisontti 2020 -ohjelman sekä Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin väliarvioinnin tuloksesta. Valtioneuvosto tukee komission ehdottamaa toimintamallia ja pitää vuonna 2014 käynnistettävien osaamis- ja innovaatioyhteisöjen teemoja kannatettavina.

Valtioneuvosto tukee strategisen innovaatio-ohjelman vahvaa innovaatiotoiminnan sekä yrittäjyyden ja yrittäjähenkisyyden painotusta. Valtioneuvosto kannattaa myös strategisen innovaa-

tio-ohjelman tulossuuntautunutta lähestymistapaa.

Valtioneuvosto pitää hyvänä lähtökohtana komission ehdotuksia Euroopan innovaatio- ja teknologia-instituutin toiminnan ja hallintomallin yksinkertaistamiseksi ja selkeyttämiseksi ja voi tukea komission ehdotuksia Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin asetuksen muuttamiseksi. Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin tulevaisuuden arvioinneissa tulee tarkastella, onko hallintomallin ja rahoituksen yksinkertaistaminen lisännyt taloudellista ja muuta yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Valtioneuvoston alustavaa kantaa tullaan tarvittaessa täydentämään ja tarkistamaan neuvottelujen edetessä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Talousvaliokunta katsoo, että Horisontti 2020 -puiteohjelma, johon Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituuttia (EIT) koskevat ehdotukset liittyvät, sekä erityisesti pk-yrityksille suunnattua kilpailukykyä edistävä COSME-ohjelma (Programme for the Competitiveness of enterprises and SMEs) tukevat Eurooppa 2020 -strategian mukaisten tavoitteiden saavuttamista. Nykyinen talouden tila edellyttää entistäkin korostumista, että EU panostaa kestävä kasvua ja kilpailukykyä tukeviin toimiin. Olennaisista on muokata järjestelmää siten, että osaaminen saadaan hyödynnettyksi taloutta ja hyvinvointia tukevalla tavalla.

Horisontti 2020. Horisontti-ohjelman peruspilarit (tieteellinen huippuosaaminen, teollisuuden kilpailukyky ja johtoasema sekä vastaaminen suuriin yhteiskunnallisiin haasteisiin) tukevat hyvin edellä mainittuja tavoitteita. Ohjelman alle on pyritty laaja-alaisesti keräämään kaikki tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan liittyvät hankkeet. Alueellista tutkimus- ja innovaatiotoimintaa keskitettäisiin koheesiopolitiikan alle.

Valiokunta pitää ehdotettuja lähtökohtia kannatettavina. Ne tukevat tavoitetta hyödyntää kattavasti EU-alueen osaamista ja jalostaa osaaminen innovatiivisiksi tuotteiksi ja palveluiksi. Jotta näin tapahtuisi, on varmistettava, ettei ehdotettu kolmen pilarin malli muodostu yhteistyötä rajoittavaksi. Jotta Horisontti-ohjelmasta saataisiin irti todellista lisäarvoa, se edellyttää, että kaikki kolme pilaria tukevat toisiaan ja eri toimijoiden (korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja yritykset) osaaminen kyetään hyödyntämään tehokkaalla tavalla. Ehdotus tukee tätä tavoitetta mm. asettamalla minimitalvoitteen yritysten osallistumiselle eri ohjelmiin. Ehdotuksesta ei kuitenkaan kattavasti käy ilmi, miten varmistetaan, että osaamispotentiali ja synergiat kyetään tehokkaasti hyödyntämään.

Myös Horisontti-ohjelmaan liittyvät hankekokonaisuudet ovat saaneet teemojensa osalta laajaa kannatusta osakseen. Tältä osin on kuitenkin otettava huomioon, että seitsemän vuotta kestävä ohjelma on nopeasti muuttuvassa maailmassa pitkä. Ohjelman toteutuksessa tulee olla valmiutta myös joustoon, mikäli muuttuvat olosuhteet niin edellyttävät.

Saadun selvityksen perusteella suurimman pullonkaulan EU-ohjelmien tulokselliselle läpiviennille muodostaa massiivinen hallintobyrokratia. Tähän liittyvien ongelmien poistaminen on nostettu myös komission ehdotuksessa hyvin esille, sillä kaikissa hankkeissa on yhtenä keskeisenä tavoitteena tarve yksinkertaistaa hallintomenettelyjä. Ohjelmien rakenteet ja hallinta on saatava nykyistä joustavammiksi. Tämä on tärkeää, sillä nykyisin lupahallintoon ja erilaiseen raportointiin kuluu kohtuuttomasti aikaa ilman, että se tuottaa merkittävää lisäarvoa. Tämä ei edistä mm. tutkijoiden ja pk-yritysten mukaantuloa hankkeisiin. On täysin kestäväntöntä, mikäli päätöksenteko kestää yli vuoden ja EU:n osarahoituksen saa vasta pitkän ajan kuluttua hankkeen aloittamisesta tai mahdollisesti jopa lopettamisesta. Hakemusprosessi on muotoutunut niin vaikeaksi, ettei ensikertalainen siitä selviä ilman ulkopuolista apua. Nykyiseen malliin kuluu kohtuuttomasti sekä hakijoiden että hakemusten käsittelijöiden aikaa. Hakemusprosessien virtaviivaistamisesta huolimatta on ilmeistä, että hallintoprosessiin tarvitaan edelleen myös kansallista neuvontaa ja tukea. Nykyinen monimutkainen hallintorakenne on suurin syy yritysten vähentyneelle kiinnostukselle. Jää epäselväksi, miten tähän liittyviä hyviä tavoitteita toteutetaan hanketasolla. Valiokunta painottaa, että hallintorakenteen muutokset on saatava aikaan ennen ohjelmakauden alkua.

Koska EU:n kokonaisrahoituskehityksen tasosta ei ole vielä päätetty, ei myöskään Horisontti-ohjelman kokonaisbudjetti ole varmistunut. Ehdotuksessa ohjelmakokonaisuuteen on esitetty varattavaksi yhteensä 80 miljardia euroa. Ehdotuksen mukaan budjetti jakautuisi siten, että Huipputason tiede -osuuteen allokoitaisiin 37 %, teollisuuden johtoasema -osuuteen 23,1 % ja yhteiskunnallisiin haasteisiin 40,9 %. Horisontti-ohjelman tavoitteena on luoda toimiva järjestelmä, jolla tieteellinen tutkimus saadaan muokattua kilpailukykyisiksi tuotteiksi ja palveluiksi sekä kansalaisten elämänlaatua parannettua. Taantumassa oleva EU kaipaa näitä toimia nopeasti. Tätä taustaa vasten tulee harkita, että etupainotteisesti tuetaan jo olemassa olevien in-

novaatioiden tuotteistamista ja kaupallistamista. EU:n kilpailukyvyyn turvaamisen kannalta on olennaista, että saamme nopeasti kansainvälisille markkinoille yritysten toiminnan jatkumista ja samalla myös työllisyyttä turvaavia läpimurtoja.

Yksittäisinä huomioina talousvaliokunta tuo lisäksi esille, että pk-yrityksiä ajatellen on tärkeää mahdollistaa myös osaprojekteihin osallistuminen. Samoin valiokunta painottaa, että toiminnassa on kyettävä ottamaan myös hallittuja riskejä. Ilman niitä ei saavuteta merkittäviä läpimurtoja. Jotta resurssit voidaan käyttää tehokkaasti, on kyettävä hyödyntämään myös EU:n ulkopuolella olevaa osaamista. Esimerkiksi yhteiskunnalliset haasteet ovat enenevässä määrin globaaleja. Resurssit kannattaa yhdistää ja pyrkiä löytämään ratkaisukeinoja kansainvälistä yhteistyötä lisäämällä.

EIT. Euroopan teknologiainstituutti (EIT) on ollut toiminnassa vasta noin neljä vuotta, joten kovin pitkälle meneviä arvioita sen toiminnasta ei ole vielä mahdollista tehdä. Valiokunta pitää perusteltuna, että EIT:n toiminta sijoitetaan osaksi Horisontti-ohjelman toteutusta. Tämä tukee osaltaan tavoitetta hyödyntää kattavasti koulutus-, tutkimus- ja innovaatiotoimintaa. Valiokunta katsoo, että toiminnan tuloksellisuuden kannalta on olennaista kyetä nykyistä kattavammin ja nopeammin kaupallistamaan kehitetyt innovaatiot. Suomessa valittua kysyntä- ja käyttäjälähtöistä innovaatiopoliittista linjaa on aiheellista painottaa myös EU:n piirissä. EIT antaa hyvät puitteet tälle toiminnalle mahdollistamalla erilaisen osaamisen yhdistämisen ja luomalla kriittistä massaa.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on laajasti katsottu, että EIT:n vireillä olevat ohjelmat (eli osaamis- ja innovaatioyhteisöt) samoin kuin suunnitellut uudet ohjelma-alueet on hyvin valittuja ja perusteltuja. Jotta suomalaiset toimijat pääsisivät laajamittaisesti mukaan ohjelmiin, on aiheellista miettiä, miten saamme turvattua kansallisen rahoituspanoksen (EIT:n osuus on maksimissaan 25 %) myös jatkossa. Tulisikin selvittää mm. SHOKien nivomista nykyistä tiiviimmin myös EIT:n toimintaan.

Yksi keskeinen edellytys tutkimustoiminnan harjoittamiselle on ajanmukaisen tutkimusinfrastruktuurin ylläpitäminen. Horisontti-ohjelmassa on tähän tarkoitukseen ehdotettu varattavaksi 3,2 % budjetista. Aihe on Suomessakin ajankohtainen. Ongelmana on, että infrastruktuuri vanhenee nopeasti ja sen ylläpitäminen edellyttää merkittävää rahoituspanosta. EU-tason yhteistyö ja rahoitus voivat tarjota tähän ongelmaan yhden toimivan apuvälineen.

Kuten edellä on jo Horisontti-ohjelman osalta tuotu esille, hallinnon yksinkertaistamisen ja selkeyttämisen tulee olla keskeinen prioriteetti. Resurssit on kyettävä kohdistamaan tuottavaan toimintaan byrokratian sijasta. Vain näin on mahdollista saada edes teoriassa myös pienempiä toimijoita mukaan hankkeisiin.

COSME. COSME-ohjelma jatkaa vuodesta 2007 käynnissä ollutta kilpailukyyn ja innovoinnin puiteohjelmaa (Competitiveness and Innovation framework Programme; CIP). Horisontti-ohjelma tukee COSME-ohjelmaa siten, että innovatiivista yrittäjyyttä koskevia hankkeita tuetaan Horisontti-ohjelman kautta (ehdotuksessa varattu ohjelmakaudelle vuoden 2011 hintoina 619 miljoonaa euroa). Valiokunta pitää sinänsä perusteltuna keskittää innovaatioiden edistäminen yhden ohjelmakokonaisuuden alle. Edellytyksenä kuitenkin on, että näiden kahden keskeisen ohjelman vuorovaikutus saadaan toimimaan kitkattomasti.

COSME keskittyy erityisesti lisäämään kasvuyrittäjyyttä ja pk-yritysten kansainvälistymistä sekä markkinoillepääsyä. Nämä kaikki tavoitteet ovat myös Suomen yrityskenttää ajatellen kannatettavia. Vaikka kaikki yrittäjyyden edistämistoimet eivät edellytäkään rahaa (esim. sääntely-ympäristön kehittäminen ja parhaiden käytäntöjen levittäminen), on merkillepantavaa, että hankkeeseen ehdotetaan hyvin tiukkaa rahoituskehystä (ehdotuksessa on ohjelmakaudelle varattu yhteensä 2,5 miljardia euroa). Kokonaisbudjettia tosin lisää Horisontti-ohjelmassa innovatiivisille pk-yrityksille allokoitavaksi ehdotettu budjettiosuus, mutta senkin huomioon ottaen kokonaisbudjetti alittaa merkittävästi nykyisen CIP-ohjelman tason (yhteensä 3,6 miljardia euroa).

Paineet ehdotetun rahoituskauden kokonaisbudjetin leikkaamiselle ovat suuret, joten yrittäjyyden edistämiseen varattava rahoitusosuus saattaa edelleen pienentyä. Ottaen huomioon, että yrittäjyyden edistäminen on EU:n kilpailukykytavoitteita ajatellen yksi keskeisimmistä tavoitteista, on budjettileikkausten kohdistaminen tähän toimintaan erittäin valitettavaa. Yritystoimintaan panostetut varat voivat saada aikaan merkittäviä vipuvaikutuksia. Suunniteltua toimintaa on nykytilanteessa varauduttava priorisoimaan. Tähän liittyen valiokunta toteaa, että esimerkiksi matkailusektori korostuu budjettiehdotuksessa suhteellisen paljon.

Ehdotuksen mukaisesti kokonaisbudjetista suurin osa (1,4 miljardia euroa) varattaisiin pk-yritysten rahoitusmahdollisuuksien parantamiseen. Pääosin rahoitus toteutettaisiin kuten CIP-ohjelmassa, mutta ehdotukseen sisältyy myös tavoite kehittää toimenpiteitä rajat ylittävien ja useampia maita käsittävien rahoitusmallien luomiseen ja kehittämiseen. Nykyisessä rahoitusmarkkinatilanteessa tällaisille uusille rahoituskeinoille on selkeää tarvetta. Ehdotukseen olisi kuitenkin kaivannut tarkempaa hahmotelmaa, mitä suunnitelmat pitävät tältä osin sisällään.

Ehdotuksen mukaisesti tarkoituksena on jatkaa Yritysten Eurooppa -verkoston toimintaa. Asiantuntijalausunnoissa on tuotu tältä osin esille, että verkosto on vielä suhteellisen tuntematon suomalaisten yrittäjien keskuudessa. Kansallista tiedotustoimintaa on tältä osin selkeää tarvetta tehostaa.

Ottaen huomioon, että kohteena ovat pienet yritykset, on aiheellista kiinnittää erityistä huomiota ohjelman toteuttamistapojen yksinkertaistamiseen ja virtaviivaistamiseen. Komission ehdotus jättää tähän liittyvien konkreettisten toimien selostuksen suhteellisen yleiselle tasolle.

Kaikkiin EU:n tutkimus- ja kehityshankkeisiin osallistuminen edellyttää hyvin toimivaa kansallista tukiverkostoa, jolla helpotetaan ohjelmiin osallistumista. Suomi on tähän asti ollut näissä hankkeissa nettosaaja maksusuhteemme nähden. Oma korkea t&k-panostuksemme antaa hyvät valmiudet jatkaa samaa kehitystä jatkos-

sa. Kansallisen budjettirahoituksen tiukentuessa
EU-hankkeiden merkitys kasvaa entisestään.

Lausunto

Lausuntonaan talousvaliokunta ilmoittaa,

*että se yhtyy asiassa valtioneuvoston
kantaan korostaen edellä esitettyjä nä-
kökohtia.*

Helsingissä 5 päivänä kesäkuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Mauri Pekkarinen /kesk	Eero Lehti /kok (osittain)
vpj.	Marjo Matikainen-Kallström /kok	Päivi Lipponen /sd
jäs.	Lars Erik Gästgivers /r	Sirpa Paatero /sd
	Teuvo Hakkarainen /ps	Arto Pirttilahti /kesk
	James Hirvisaari /ps	Juha Sipilä /kesk
	Johanna Karimäki /vihr	Kaj Turunen /ps
	Pia Kauma /kok	vjäs. Petteri Orpo /kok.
	Jukka Kärnä /sd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Kulovesi.